

Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle hallituksen esityksen luonnoksesta alkoholilain muuttamisesta

Alkoholilain muuttamista koskevan esitysluonnoksen perusteella saa käsityksen alkoholihaittojen esiintyvyydestä. Esitysluonnoksessa on tunnistettu olennaiset vaikutuslajit ja tuodaan avoimesti esille ehdotuksen riskejä. Esityksessä tulee tarkentaa, ovatko taloudelliset hyödyt suuremmat kuin esityksestä aiheutuvat haitat.

Esitysluonnoksen keskeisimmät puutteet ja kehittämiskohteet

- Hallitusohjelman alkoholipolitiikkaa koskevien lainsäädäntömuutosten yhteisvaikutuksia tulee arvioida tarkemmin. Yhteisvaikutusten arvioinnissa tulee ottaa huomioon esitysten vaikutukset hyvinvointiin ja terveyteen sekä alkoholihaitoista syntyviin kustannuksiin.
- Esityksessä tulee kuvata suuntaa antavasti, ovatko esityksen taloudelliset hyödyt kokonaisuutena suuremmat kuin esityksestä aiheutuvat kustannukset ja muut haitat.
- Esityksessä tulee tarkentaa yritysvaikutuksia. Ehdotuksesta aiheutuvia kustannuksia yrityksille on kuvattu, mutta epäselväksi jää vaikutusten merkittävyys kilpailuun ja kotimarkkinoiden kasvuun.

1. Hallituksen esitysluonnoksen keskeinen sisältö

Tässä esitettävä kuvaus on suora lainaus esitysluonnoksen ”esityksen pääasiallinen sisältö” -jaksosta.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi alkoholilakia.

Esityksen mukaan alkoholilakia muutettaisiin siten, että mahdollistettaisiin alkoholiyhtiö Alko Oy:lle sekä vähittäismyyntiluvallisille toimijoille alkoholijuomien verkkokauppa sekä muut jakeluun ja noutoon perustuvat vähittäismyyntikonseptit, kuten alkoholijuomien toimitus. Ehdotuksen mukaan muutokset toteutettaisiin ikärajavaltvonta turvaten.

2. Arvio hallituksen esitysluonnoksesta ja vaikutusarvioinneista

2.1 Yleiset huomiot

Arviointineuvosto katsoo, että nykytilan kuvauksessa esitetään tiiviisti lainsäädäntöä sekä alkoholin kulutuksen ja haittojen yleistä kehitystä. Esitysluonnoksesta saa hyvän käsityksen nykytilasta ja keskeisistä ehdotuksista. Kuitenkin tarve lainmuutokselle jää osin epäselväksi, koska esitysluonnoksessa ei käsitellä alkoholin kotiinkuljetuksen kysyntää tai tarvetta, kun esimerkiksi ulkomaisilla alkoholitoimittajilla on jo mahdollisuus kotiinkuljetukseen tietyjen edellytysten täytyessä.

Esitysluonnoksessa todetaan, että esityksen yhtenä tavoitteena on luoda edellytyksiä kotimarkkinoiden kasvulle sekä suomalaisten hyvinvoinnin ja vapauden lisääntymiselle. Lisäksi tavoitteissa todetaan, että hallitusohjelman mukaisesti hallitus uudistaa alkoholipolitiikkaa vastuullisesti eurooppalaiseen suuntaan. **Arviointineuvosto katsoo**, että esitysluonnoksesta jää epäselväksi, miten ehdotus lisää suomalaisten hyvinvointia. Esitysluonnoksesta ei myöskään käy selkeästi ilmi, mitä eurooppalaisella alkoholipolitiikalla tarkoitetaan ja miten Suomen alkoholipolitiikka eroaa eurooppalaisesta alkoholipolitiikasta.¹

Arviointineuvosto pitää myönteisenä, että esitysluonnoksen vaikutusarviointien alussa kuvataan omana kappaleenaan tiivistetysti esityksen olennaiset vaikutukset. Vaikutusarvioissa tuodaan esille muutamia tutkimusviitteitä ja kuvataan lyhyesti, miten tutkimuksia on voitu hyödyntää esityksen valmistelussa. Tiivistelmässä on myös tuotu esille pääasialliset riskit ja haitat sekä haittojen merkittävyys niin yksilö-, yhteisö- kuin yhteiskuntatasolla. Vaikutusarviointeihin liittyviä negatiivisia vaikutuksia, epävarmuuksia ja riskejä on tuotu avoimesti esille.

Esitysluonnoksessa todetaan, että Suomessa alkoholisairauksiin ja -myrkytyksiin kuolee asukasluvuun suhteutettuna ihmisiä yli kolmenkertainen määrä Ruotsiin ja Norjaan verrattuna. **Arviointineuvosto katsoo**, että esitysluonnoksen katsaus ulkomaiseen lainsäädäntöön ja muihin ulkomailta käytettyihin keinoihin on informatiivinen. Esityksessä tulee kuitenkin tarkentaa, onko ulkomailta saatuja kokemuksia hyödynnetty esityksen valmistelussa. Katsauksesta jää epäselväksi, onko muiden maiden sääntelyratkaisuiden vaikutuksista saatavilla tarkempaa tutkimustietoa.

Hallitusohjelmassa on sovittu useista alkoholipolitiikkaa koskevista markkinoiden avaamiseen ja kilpailun lisäämiseen liittyvistä lainsäädäntömuutoksista. Esitysluonnoksen mukaan yhteiskuntatasolla lakiesityksen ei arvioida johtavan merkittäviin yhteisvaikutuksiin muiden jo toteutettujen alkoholimarkkinaa koskevien muutosten kanssa, sillä esityksen vaikutuksen alkoholin kulutukseen arvioidaan olevan suhteellinen

¹ Euroopassa kulutetaan alkoholia eniten maailmassa ja myös alkoholista johtuvien kuolemantapausten määrä on suurimpia. Katso esim. WHO, **Global status report on alcohol and health and treatment of substance use disorders. s. 30:** <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/377960/9789240096745-eng.pdf?sequence=1>

vähäinen. **Arviointineuvoston näkemyksen mukaan** hallitusohjelman kirjausten toteuttaminen useilla erillisillä hankkeilla vaikeuttaa yhteisvaikutusten hahmottamista.

Arviointineuvosto katsoo, että hallitusohjelman alkoholipolitiikkaa koskevien muiden lainsäädäntömuutosten yhteisvaikutuksia tulee arvioida tarkemmin. Yhteisvaikutusten arvioinnissa tulee ottaa huomioon esitysten vaikutukset hyvinvointiin ja terveyteen sekä alkoholihaitoista syntyviin kustannuksiin. Esitysluonnoksen perusteella ei saa käsitystä alkoholiin liittyvien säädöshankkeiden kokonaistaloudellisista kustannuksista ja vaikutuksista julkiseen talouteen.

2.2 Taloudelliset vaikutukset

Esitysluonnoksen mukaan esityksellä olisi tavoiteltuja positiivisia taloudellisia vaikutuksia, sillä se edistäisi kuluttajien kulutusmahdollisuuksia sekä alkoholijuomia markkinoilla myyvien toimijoiden liiketoimintamahdollisuuksia mahdollistamalla alkoholijuomien toimituksen. Esitysluonnoksessa tunnistetaan, että alkoholin toimituksen vaikutuksesta alkoholin kulutukseen ei ole suoraa tutkimusnäyttöä. Esityksen vaikutuksen alkoholin kokonaiskulutukseen arvioidaan yleisesti olevan vähäinen. Tästä huolimatta esityksellä voi olla vaikutuksia julkiselle taloudelle alkoholin käytöstä aiheutuviin tuloihin sekä kustannuksiin.

Esitysluonnoksessa todetaan, että alkoholista aiheutuva kuormitus sosiaali- ja terveydenhuollolle on merkittävä. **Arviointineuvosto katsoo**, että esityksessä tulisi esittää suuntaa antavasti, ovatko esityksen taloudelliset hyödyt kokonaisuutena suuremmat kuin esityksestä aiheutuvat kustannukset ja muut haitat.

Esitysluonnoksen mukaan, jos lakiesitys lisäisi alkoholin kokonaiskulutusta tai alkoholin kulutusta runsaasti alkoholia käyttävien keskuudessa, esityksellä voisi olla myös alkoholihaittojen hoidosta sosiaali- ja terveydenhuollolle aiheutuvia kustannuksia kasvattava vaikutus. **Arviointineuvosto katsoo**, että esityksessä tulee kirkastaa, millaisia vaikutuksia ehdotuksella voi olla sosiaali- ja terveystalouden kuormitukseen, palveluiden riittävyteen ja niiden tuottamisesta aiheutuviin kustannuksiin.

Arviointineuvosto katsoo, että esityksessä tulee vielä täsmentää, kuinka merkittävästi ehdotus voi lisätä päivittäistavarakaupan verkkokaupan kasvua tai ravintoloiden liiketoimintamahdollisuuksia. Ehdotuksessa on kuvattu Alkolle aiheutuvia vaikutuksia ja yrityksille aiheutuvia kustannuksia, mutta epäselväksi jää vaikutusten merkittävyys kilpailuun ja kotimarkkinoiden kasvuun. Miten ehdotetut muutokset voivat vaikuttaa esimerkiksi kotimaisten ja ulkomaisten alkoholijuomien valmistajien ja myyjien väliseen kilpailuun?

2.3 Muut ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset

Arviointineuvosto pitää myönteisenä, että esitysluonnoksessa on arvioitu ehdotuksen vaikutuksia hyvinvointiin ja terveyteen hyödyntäen tutkimuskirjallisuutta.

Arviointineuvosto katsoo, että esitysluonnoksessa tulee tarkentaa, miten esitys vaikuttaa perustuslain 19 §:ssä mainittuun julkisen vallan velvoitteeseen edistää väestön terveyttä.

Arviointineuvosto katsoo, että esitysluonnoksesta ei selviä riittävästi, mitä vaikutuksia ehdotuksella voi olla alkoholitilauksen toimittajan työturvallisuuteen. Esityksessä tulee tarkentaa, mitä riskejä alkoholin toimittaja voi kohdata, jos toimitus pitää evätä tilaajan päihtymyksestä johtuen.

3. Lainsäädännön arviointineuvoston lausuma

Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto on annettu alkoholilain muuttamista koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta (hankenumero: STM101:00/2023), jonka sosiaali- ja terveysministeriö toimitti arviointineuvoston käyttöön sähköpostitse 17.9.2024. Lausunto on julkinen.

Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos täyttää hyvin lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimukset. Arviointineuvosto suosittelee, että hallituksen esitysluonnosta täydennetään neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

Helsingissä 27. syyskuuta 2024

Leila Kostainen

Lainsäädännön arviointineuvoston puheenjohtaja

Essi Römpötti

Erityisasiantuntija, lainsäädännön arviointineuvoston sihteeri

Yhteystiedot:

Valtioneuvoston kanslia
PL 23, 00023 Valtioneuvosto
valtioneuvosto.fi
p. 0295 16001

Liite 1 Arviointineuvoston käyttämät standardilausumat

5. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos täyttää kiitettävästi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimukset. Arviointineuvostolla on vain vähäisiä lisäsehdotuksia hallituksen esitysluonnokseen.

4. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos täyttää hyvin lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimukset. Arviointineuvosto suosittelee, että hallituksen esitysluonnosta täydennetään neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

3. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos noudattaa tyydyttävästi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjetta. Arviointineuvosto suosittelee, että esitysluonnosta korjataan neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

2. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos noudattaa välttävästi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjetta. Hallituksen esitysluonnoksessa on olennaisia puutteita ja esitysluonnosta tulee korjata neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

1. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnoksen puutteet ovat niin merkittäviä, ettei esitysluonnos täytä lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimuksia. Hallituksen esitysluonnoksen pohjalta ei pysty muodostamaan riittävää ja perusteltua käsitystä esityksestä, eikä sen taloudellisista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista. Ilman puutteellisuuksien korjaamista on vakavasti harkittava, voiko hallituksen esityksen antaa eduskunnan käsiteltäväksi.*

* Viimeinen virke jätetään pois niissä tilanteissa, kun esitystä ei käytännössä voida vetää pois.